

23. “On Deployment of Ukrainian Peacekeeping Personnel to the United Nations Mission in Cote d’Ivoire”: Decree of the President of Ukraine on 01.06.2004 № 595/2004, available at : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/595/2004>
24. “On Additional Deployment of Ukrainian Peacekeeping Personnel to the United Nations Mission in the Democratic Republic of Congo”: Decree of the President of Ukraine on 31.07.2002 № 681/2002, available at : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/681/2002>
25. “On Additional Deployment of Ukrainian Peacekeeping Personnel to the United Nations Peacekeeping Force in Cyprus”: Decree of the President of Ukraine on 01.02.2012 № 48/2012, available at : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/48/2012>
26. “On Deployment of Ukrainian Peacekeeping Personnel to the United Nations Mission in South Sudan and to the United Nations Interim Security Force for Abyei”: Decree of the President of Ukraine on 13.07.2012 № 446/2012, available at : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/446/2012>
27. “On the Procedure of Issue of War Veteran Identification Cards and Breastplates”: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine on 12.05.1994 № 302, available at : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/302-94-%D0%BF>
28. “On the Organizational Support of the Peacekeeping Activity of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine”: Order of the MIA of Ukraine on 07.12.2003 № 1490, available at : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0277-04>
29. “Order of Selection and Deployment of Law Enforcement Official, Military Personnel of Internal Military Forces of The Ministry of Internal Affairs of Ukraine for Participation in International Peacekeeping Operations”: Order of the MIA of Ukraine on 07.12.2003 № 1490, available at : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0278-04>
30. “On Approval of Resolution on the Ministry of Internal Affairs of Ukraine”: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine on 28 October 2015 № 878, available at : <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248608057>
31. (2015), “International Peacekeeping Activity of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine”, available at : http://www.naiou.kiev.ua/smc/images/stories/mmdu_2015.pdf
32. Rudoy, K.M. (2014), “Main Directions of the International Cooperation of Bodies of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine on Maintaining International Peace and Security”, *Pivdennoukrayinskyi pravnychi chasopys. Naukovyi zhurnal*, no. 4, pp. 226-228.

УДК 347.73

ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ Й ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОДАТКОВОГО ПРОЦЕСУ

Колеснік Л.І., аспірант

*Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»,
вул. Львівська, 23, м. Київ, Україна
lyubomira_kolesnik@mail.ru*

У статті розглянуто наукові праці, які присвячено науковому розумінню поняття податкового процесу в контексті «розширеного» та «звуженого» підходів до його тлумачення, виявлено його

місце в системі юридичних процесів, спільні з ними риси, що його індивідуалізують. Проаналізовано основні ознаки податкового процесу.

Ключові слова: юридичний процес, податковий процес, ознаки податкового процесу.

ПОНЯТИЕ, ПРИЗНАКИ И ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА НАЛОГОВОГО ПРОЦЕССА

Колесник Л.И.

*Открытый международный университет развития человека «Украина», ул. Львовская, 23, г. Киев, Украина
lyubomira_kolesnik@mail.ru*

В статье рассмотрены научные труды, посвященные научному пониманию понятия налогового процесса в контексте «расширенного» и «суженного» подходов к его толкованию, выявлено его место в системе юридических процессов, общие с ними черты, которые его индивидуализируют. Проанализированы основные признаки налогового процесса.

Ключевые слова: юридический процесс, налоговый процесс, признаки налогового процесса.

CONCEPT, FEATURES AND GENERAL CHARACTERISTICS OF TAX PROCESS

Kolesnik L.I.

*Open international university of human development "Ukraine", str. Lvivska, 23, Kyiv, Ukraine
lyubomira_kolesnik@mail.ru*

The article examines the research papers that focus on the scientific understanding of the concept "tax process" in the context of "advanced" and "narrowed" approaches to its interpretation, found its place in the legal processes, its common features that individualized it. The analysis of basic features of the tax process is made.

So justified position that adoption of "advanced" approach to determining the tax process as a basis is more appropriate since it covered most of the relations, which signs are inherent in the tax law, without entering into conflict with the relations that are the subject of other legal processes (e.g., administrative). And that is why the courts activity on consideration of tax disputes cannot be assumed as the tax process.

It is proposed that it is more appropriate to determine the tax process in its "extended" interpretation as an activity authorized by the competent entities, endowed with the appropriate public authority based on the procedural rules of tax law that procedurally draws implementation of substantive laws and obligations of relevant subjects, and aims to legally significant result.

According to the study, the tax process differs by its complex legal nature and numerous (including feedback) connections between its parts, although it is generally subordinated to a single purpose – promoting and providing timely, proper and full implementation of tax liability by the taxpayer (tax agent).

The analysis of tax legislation and practice shows that the tax process has all common features inherent in the legal process. So, the tax process is always associated with the implementation of the law-enshrined rights and obligations, is in legal procedure, is directly connected with the use of special methods and means of legal technique, is performed only by authorized entities – tax, financial, customs and others, its result is always drawn with special procedural acts. Tax process also has specific features that distinguish it from other processes. These include subject and method of taxation process, subjects and objects of tax and procedural legal relations, the procedure of allocation of rights and obligations between subjects and so on.

Key words: legal process, tax process, features of tax process.

На сучасному етапі розвитку податкових правовідносин важливим залишається їх належне правове регулювання, зокрема таких важливих складових, як процесуальні та процедурні елементи, на які саме й покладається реалізація як охоронної, так і регулятивної функцій правового регулювання. Однак сьогодні відсутній єдиний кодифікований акт, який визначав би правовий механізм фінансово-процесуального регулювання та особливості реалізації податково-процесуальних процедур, що загалом можуть бути об'єднані в окремий податковий процес.

Відсутність послідовного й системного теоретичного аналізу процесуальної форми в податковому праві зумовлює потребу подальшого дослідження процесуальних аспектів податкового права. Це дасть змогу уникнути різного тлумачення податкового процесу та уніфікувати наукові уявлення про його поняття, виявити його місце в системі юридичних процесів, спільних із ним рис, що надають можливість скласти уявлення про нього й риси,

що його індивідуалізують, підкреслюють його власне значення, цінність, обґрунтування понятійного апарату податкового процесу та його ознак.

Теоретичну базу зазначеної проблеми становлять праці Ю.В. Боднарука, М.В. Карасьової, Л.М. Касьяненко, Ю.О. Костенко, І.Є. Криницького, В.Є. Кузнеченкової, М.П. Кучерявенка О.М. Мінаєвої, О.А. Ногіної та інших науковців. При цьому системному науковому аналізу питання податкового процесу були присвячені лише праці І.Є. Криницького й частково Л.М. Касьяненко в контексті податково-правового регулювання до прийняття Податкового кодексу України.

З огляду на це існує необхідність науково-теоретичної розробки проблем податкового процесу, зумовлена недостатністю системних вітчизняних досліджень теорії податково-правового процесу, потребами юридичної практики й завданнями реформування податкового законодавства України, в його процесуальному контексті.

Метою статті є узагальнення досліджень поняття податкового процесу, визначення його ознак і загальної характеристики з огляду на сучасний стан податково-правового регулювання та перспективи його розвитку надалі.

Насамперед варто звернути увагу на відсутність легального визначення такої категорії, як «податковий процес», у національному законодавстві. Цей факт має значення для таких тез.

По-перше, визначення податкового процесу є скоріше теоретичним доробком, спрямованим на краще розуміння системи процесуальних норм, за допомогою яких реалізуються матеріальні норми законодавства про податки та збори. Це означає, що результируючим моментом є необхідність наявності такого визначення як системоутворюючої відправної точки для розуміння наявної системи податкових правовідносин, а отже, визначення податкового процесу має бути таким, що не суперечить логіці норм (законодавця), які регулюють здійснення таких правовідносин.

Зокрема, Д.О. Коваль звертає увагу на наявність наукових напрацювань теорії податкового процесу, що розкривають зміст таких його фундаментальних положень, як «стадія податкового процесу», «податково-процесуальне провадження», «податкові процедури» тощо [1, с. 155-156]. Подальший системний аналіз таких елементів податкового процесу дасть змогу з часом сформулювати уявлення про теоретичні засади, однаковою мірою притаманні всім процесуальним явищам у сфері справляння податків і зборів.

По-друге, для визначення поняття податкового процесу варто враховувати його родову належність. Тобто, для визначення поняття податкового процесу має значення, розглядаємо ми його як інститут податкового права, чи як окрему галузь (на кшталт цивільного процесу), чи як інститут фінансового права тощо.

По-третє, доцільно враховувати, що процес завжди є діяльністю одного чи декількох суб'єктів щодо реалізації своїх прав та обов'язків. Тобто, для визначення поняття податкового процесу має значення, яка саме діяльність (який обсяг юридично значущих дій) охоплюється податковим процесом і якими суб'єктами вчиняються вказані дії. Визначення обсягу юридично значущих дій, які входять до податкового процесу, надасть можливість виокремити ідентифікуючі ознаки податкового процесу, за допомогою яких окреслиться визначення поняття «податковий процес».

Напрацювання теорії податкового процесу нині відбувається з дослідження його змісту з позиції як широкого, так і вузького (юрисдикційного) юридичного процесу [1, с. 157]. Разом із цим необхідно зазначити, що податковий процес є видом юридичного процесу. Однак щодо останнього сьогодні жодна з концепцій, що висувалися вченими різних наукових шкіл, не визнана єдиною правильною або такою, що є набагато більш переконливою за інші. Множинність поглядів на юридичний процес загалом спричиняє й неоднозначність тлумачення податкового

процесу. Утім безспірним є факт поступового розширення меж юридичного процесу від найбільш вузького його розуміння до найбільш широкого [2, с. 12-13].

Так, у широкому розумінні юридичний процес – це комплексне й багатоаспектне поняття, що характеризує сукупність усіх правових форм діяльності державних органів (парламенту, президента, уряду, судових органів, прокуратури) та інших уповноважених суб'єктів, які вчиняють у встановленому законом порядку юридично значимі дії, що мають правові наслідки. Зміст, форми й порядок здійснення юридичного процесу встановлюються та регулюються нормами матеріального і процесуального права, а його результати фіксуються в конкретних юридичних актах загальноправового або індивідуального характеру (законах, підзаконних актах, розпорядженнях, рішеннях, наказах тощо) [3, с. 104].

У теорії юридичного процесу можна виділити загальні категорії процесуального знання, які простежуються чи необхідність у використанні яких назріває в податковому процесі. Вони вказують на єдність судового, правозастосовного і правореалізаційного процесів. Загальні поняття, категорії, інститути є не просто зовнішніми розрізненими ознаками подібності, які необхідно осмислити, вони не є й лише доказами обґрунтованості існування загального процесуального знання, вони становлять його каркас, основу, його зміст [2, с. 263].

Серед ознак юридичного процесу прийнято виділяти такі:

- 1) реалізація владних повноважень компетентних органів і посадових осіб;
- 2) свідомість і цілеспрямованість діяльності суб'єктів публічної влади;
- 3) спрямованість на досягнення певного юридичного результату;
- 4) документованість;
- 5) детальна регламентація юридичними нормами [4, с. 167].

Інші автори, крім перерахованих ознак юридичного процесу, виділяють також складність, що триває в часі, характер вищезгаданої діяльності, яка складається з процесуальних стадій, що змінюють одна одну в суворо певній послідовності [5, с. 545]. Видається, що таке доповнення є досить суттєвим.

Отже, в основі цього підходу до визначення юридичного процесу лежить діяльність державних органів і їхніх посадових осіб, а також інших суб'єктів права щодо розв'язання певних юридичних справ [6, с. 22].

У вузькому розумінні юридичний процес – це узагальнене поняття, яке характеризує регламентований законом порядок конституційного судочинства, провадження по цивільних, господарських і кримінальних справах, а також діяльність органів (служб, посадових осіб) адміністративної юрисдикції й судів щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення, що, по суті, прирівнює юридичний процес до процесуальних галузей права [3, с. 105].

Якщо ототожнення юридичного процесу із судочинством є прикладом вузького розуміння першого поняття, то в широкому розумінні це правове явище являє собою абсолютно всі форми правової діяльності (сукупність послідовно здійснюваних дій) держави, інших суб'єктів юридичних відносин щодо вироблення правових норм і приведення їх у дію з метою врегулювання життя суспільства, забезпечення правопорядку [7, с. 16-17].

Разом із цим С.Я. Лихова наголошує, що юридичний процес не варто ототожнювати із процесуальними галузями права, оскільки вони співвідносяться як загальне й частина [3, с. 104].

Можна вважати податковий процес різновидом юридичного процесу, оскільки йому притаманні ознаки останнього: він являє собою сукупність послідовно вчинюваних юридично значимих дій; регулюється відповідними процесуальними нормами; здійснюється тільки компетентними суб'єктами, наділеними відповідними владними повноваженнями;

процесуально оформлює реалізацію матеріальних прав та обов'язків відповідних суб'єктів; складається зі стадій, на кожній із яких учасниками процесу виконуються юридичні дії й досягається певний юридично значущий результат, пов'язаний із винесенням правозастосовних актів; являє собою форму діяльності, що об'єктивно має потребу в процесуальній регламентації [1, с. 159-160]. Наприклад, під ним розуміється «вид юридичного процесу, який являє собою нормативно встановлену специфічну форму впорядкування управлінської діяльності, що здійснюється податковими органами, яка включає в себе податкові процедури: 1) процесуальні (юрисдикційна діяльність позасудового характеру щодо реалізації санкцій і захисту охоронюваних правовідносин із застосуванням заходів державного примусу) і 2) матеріальні (нормотворча і правозастосовна)» [8, с. 10].

Тому виникає питання щодо «розширеного» чи «вузького» розуміння податкового процесу. При більш детальному розгляді вбачається, що «розширене» розуміння податкового процесу передбачає як судову, так і позасудову діяльність уповноважених органів, пов'язану не тільки із вирішенням питань про податкові правопорушення (наприклад), а й зі створенням податкових норм матеріального та процесуального права, реалізацію дій, пов'язаних із оподаткуванням (проведення ревізій і перевірок тощо). «Звужене» розуміння зводить податковий процес виключно до діяльності уповноважених органів щодо розгляду податкових спорів, що також, на наше переконання, є некоректним, адже залишає поза увагою два фактори: по-перше, неюрисдикційну діяльність уповноважених органів (проведення ревізій, перевірок, видання підзаконних нормативно-правових актів, учинення інших юридично значущих дій); по-друге, те, що в Україні відсутні суди власне податкової або фінансової юрисдикції (як у США, наприклад), і порядок вирішення податкових спорів урегульовується нормами адміністративного процесуального законодавства.

На увагу в цьому контексті заслуговує точка зору Т.А. Озерової, яка вважає, що податковий процес потрібно визначати в широкому розумінні, як усі податкові процедури і провадження, врегульовані податковим законодавством, а також судовий процес [9, с. 30]. Указана позиція заслуговує на існування, але разом із тим створює низку питань, на які немає однозначної відповіді. Так, наприклад, чи можна вважати судові провадження про податки і збори податковим процесом? Адже справи щодо оподаткування розглядаються в судах адміністративної юрисдикції і є, по суті, процесом адміністративним.

Як ми бачимо, у разі прийняття «широкого» підходу до розуміння категорії «податковий процес» виникає колізія щодо розмежування власне податкового та інших процесів, наприклад, адміністративного. Указана колізія меж, як убачається, тільки ускладнює теоретичне розуміння податкового процесу, адже в цьому випадку розгляд податкового спору в судах адміністративної юрисдикції значним чином не відрізняється від вирішення адміністративного спору в тому самому суді (тобто вказані процесуальні відносини регулюються одними нормами).

Наведену вище точку зору підтримує Д.О. Коваль, який зазначає, що стосовно здійснення юрисдикційних податкових процедур, із якими деякі автори пов'язують зміст поняття «податковий процес», лівова частка таких конфліктів вирішується саме в рамках адміністративно-процесуальних, а не податково-процесуальних проваджень. При цьому податкове право може визначати лише окремі процесуальні аспекти розгляду таких спорів, наприклад, щодо визначення спеціальних строків звернення до адміністративного суду. Належність податкових спорів до предметної компетенції адміністративних судів відображає процесуальне оформлення розгляду податкового конфлікту в рамках адміністративного судового процесу [3, с. 161].

Податковий процес реалізує процесуальну складову податкових відносин, якої стосуються саме питань сплати податків, зборів, платежів, закріплених податковим законодавством. Податковий процес загалом являє собою неюрисдикційний процес, спрямований на реалізацію процесуальної складової податкових правовідносин, до складу якого входять

процедури загальної й особливої частин, що забезпечують реалізацію цього процесу. При цьому інституційно податковий процес є відокремленим від інших процесів (таких як бюджетний, адміністративний тощо) і спрямований на регулювання саме податково-процесуальних відносин. Водночас він може входити як одна зі складових до фінансового процесу на правах самостійного процесуального інституту регулювання податково-процесуальних відносин.

Також у цьому контексті доцільно звернути увагу на визначення окремих науковців, котрі детально досліджували вказане поняття.

Заслуговує на увагу визначення податкового процесу, запропоноване І.Є. Криницьким, за яким під ним розуміється врегульований процесуальними нормами податкового права порядок процедурної (як правило, неюрисдикційної) діяльності компетентних органів публічної влади (іноді й інших уповноважених суб'єктів) у галузі оподаткування та податково-процесуальні правовідносини, що виникають на цій основі [10, с. 30].

Разом із цим М.П. Кучерявенко вбачає за доцільне розмежовувати конструкції процесуального регулювання оподаткування й податкового процесу [11, с. 111]. Податковий процес становить урегульовану послідовність дій зі здійснення податкових процедур. Він виражається в реалізації податкових процедур, здійсненні юридично значущих дій, які ґрунтуються на вимогах податково-процедурних норм. Податковий процес – реальна діяльність зі здійснення порядку поведінки, закріпленої приписами податкових процедур [12, с. 29].

Як бачимо, більшість науковців застосовує у своїх визначеннях саме «розширений» підхід до розуміння податкового процесу, окремо відзначаючи, що предметом податкового процесу є саме податково-процесуальні відносини, які виникають на основі діяльності компетентних органів публічної влади в галузі оподаткування.

Наведені в літературі визначення з більшою чи меншою повнотою відображають найбільш характерні ознаки податкового процесу як юридичного, вказуючи на його функції. З огляду на викладене, на нашу думку, сутність і зміст податкового процесу найбільш повно можна відобразити в загальній спрямованості на «втільнення в життя» тих норм податкового права, що регулюють податково-зобов'язальні й податково-деліктні правові відносини.

Узагальнюючи все вищезазначене, можна сформулювати такі ознаки податкового процесу:

- 1) динамізм, поступова якісна зміна етапів правової діяльності (від можливості добровільної сплати податку – до застосування «заходів захисту» шляхом примусової реалізації податкового зобов'язання – і до застосування «заходів відповідальності» за податкові правопорушення, що мали місце на перших двох стадіях);
- 2) жорстка темпоральна регламентація здійснення окремих дій учасниками податкових правовідносин, закріплення «моделі» правової діяльності в позитивному праві тощо [13, с. 222].

Податковий процес відрізняється чіткою часовою обмеженістю здійснення конкретних юридично значимих дій учасниками податкових правовідносин.

Зокрема, О.М. Мінаєва, вказуючи про податковий процес як такий, що характеризується всіма рисами юридичного процесу, та виокремлюючи його певні особливості, формує систему ознак податкового процесу, а саме:

- 1) спирається на систему податково-процесуальних норм;
- 2) охоплює певну систему операцій як із матеріальними податковими нормами, так і з податково-процесуальними нормами;
- 3) обов'язковим учасником є суб'єкт владних повноважень, який і представляє власника податкових надходжень;

- 4) безпосередньо пов'язується з повноваженнями контролюючих органів та органів стягнення, які забезпечують реалізацію інтересу публічного суб'єкта;
- 5) передбачає реалізацію повноважень владного суб'єкта в особливому порядку та послідовності;
- 6) передбачає процесуальну організацію діяльності з розгляду й вирішення конкретних юридичних справ;
- 7) обумовлює прийняття на підставі вирішення конкретної юридичної справи відповідних ненормативних актів [14, с. 257].

Отже, вбачається, що прийняття за основу «широкого» підходу до визначення податкового процесу є доцільнішим, адже так охоплюється більша частина відносин, ознаки яких притаманні саме податковому праву, без вступу в колізію з відносинами, що є предметами інших юридичних процесів (зокрема адміністративного). Тому не можна вважати діяльність судів щодо розгляду податкових спорів власне податковим процесом.

Уважаємо більш доцільним визначати податковий процес саме в «розширеному» його тлумаченні: податковий процес – діяльність уповноважених компетентних суб'єктів, наділених відповідними владними повноваженнями на основі процесуальних норм податкового права, яка процесуально оформлює реалізацію матеріальних прав та обов'язків відповідних суб'єктів і спрямована на юридично значущий результат.

Податковий процес відрізняється комплексною правовою природою, численними (у т.ч. й зворотними) зв'язками між окремими його складовими, хоча загалом підпорядкований єдиній меті – сприянню й забезпеченню своєчасного, правильного та повного виконання платником податку (податковим агентом) його податкового зобов'язання.

Аналіз податкового законодавства і практики свідчить про те, що податковий процес володіє всіма загальними ознаками, властивими юридичному процесу. Так, податковий процес завжди пов'язаний із реалізацією закріплених у законі прав і обов'язків, полягає в процесуальних нормах права, безпосередньо пов'язаний із використанням спеціальних прийомів і засобів юридичної техніки, здійснюється лише уповноваженими суб'єктами – податковими, фінансовими, митними та інші органами, його результати завжди оформляються спеціальними процесуальними актами. Податковий процес також має специфічні ознаки, які відрізняють його від інших процесів. До них можна зарахувати предмет і метод податкового процесу, суб'єкти, об'єкти податково-процесуальних правовідносин, порядок розподілу прав і обов'язків між суб'єктами тощо.

Напрямом подальших досліджень убачається визначення структури податкового процесу з огляду на сучасні податкові правовідносини й перспективи їх розвитку в майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коваль Д.О. Теоретико-правові проблеми податкового процесу / Д.О. Коваль // Прикарпатський юридичний вісник. – 2012. – Вип. 2. – С. 154-163.
2. Павлушина А.А. Теория юридического процесса : проблемы и перспективы развития : автореф. дисс. на соиск. науч. степ. д-ра юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства ; история правовых учений» / Павлушина Алла Александровна. – Самара, 2005. – 58 с.
3. Лихова С.Я. Вплив європейських норм та стандартів на юридичний процес в Україні / С.Я. Лихова, Т.Ф. Мінязева // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. – 2011. – № 3. – С. 104-108.
4. Бахрах Д.Н. Адміністративне право Росії : підручник для вузів / Д.Н. Бахрах. – М. : Видавництво НОРМА, 2002. – 640 с.

5. Большая юридическая энциклопедия. – М. : Изд-во ЭКСМО, 2005. – 688 с.
6. Теория юридического процесса / В.М. Горшенев [и др.]; под ред. проф. В.М. Горшенева. – Х. : Вища школа, 1985. – 192 с.
7. Кононов П.І. Адміністративний процес : підходи до визначення поняття та структури / П.І. Кононов // *Держава і право*. – 2001. – № 6. – С. 16-17.
8. Берестовой С.В. Налоговые процедуры в Российской Федерации и Соединенных Штатах Америки : сравнительно-правовой анализ : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.14 / Берестовой Сергей Викторович ; Всероссийская государственная налоговая академия. – М., 2005. – 200 с.
9. Озерова Т.А. Понятие налогового процесса : современная концепция / Т.А. Озерова // *Налоги и налогообложение*. – 2010. – № 6. – С. 27-32.
10. Криницький І.Є. Теоретичні проблеми податкового процесу : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07 / І.Є. Криницький ; Національний університет ім. Т. Шевченка. – К., 2010. – 433 с.
11. Кучерявенко М.П. Податкові процедури : правова природа і класифікація : монографія / М.П. Кучерявенко. – К. : Алерта ; КНТ ; ЦУЛ, 2009. – 460 с.
12. Кучерявенко М.П. Правова природа процедурного регулювання оподаткування / М.П. Кучерявенко // *Юрист України*. – 2011. – № 2(15). – С. 26-29.
13. Боднарук Ю.В. Податкові провадження в Україні : теоретико-правові засади : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Ю.В. Боднарук ; *Одеська національна юридична академія*. – Одеса, 2008. – 247 с.
14. Мінаєва О.М. До питання щодо джерел та структури податкового процесу / О.М. Мінаєва // *Митна справа*. – 2014. – № 2 (92). – С. 255-259.

REFERENCES

1. Koval, D.O. (2012), “Theoretical legal problems of tax process”, *Prikarpatstsiy juridichniy visnik*, Iss. 2, pp. 154-163.
2. Pavlushina, A.A. (2005), “Theory of legal process : problems and perspectives of development”, Thesis abstract for Doct. Sc. (Jurisprudence), 12.00.01, Samara state economic academy, Samara, Russia.
3. Lykhova, S.Ya. and Minyazeva, T.F. (2011), “Influence of European regulations and standards on the legal process in Ukraine”, *Yurydychnyi visnyk. Povitryane i kosmichne pravo*, no. 3, pp. 104-108.
4. Bakhrakh, D.N. (2002), *Administrativne pravo Rosiyi : pidruchnyk dlya vuziv* [Administrative law of Russia : textbook], Vydavnytvo NORMA, Moscow, Russia.
5. (2005), *Bolshaya yuridicheskaya entsiklopediya* [Great legal encyclopaedia], Izd-vo EKSMO, Moscow, Russia.
6. Horshenev, V.M. (1985), *Teoriya yuridicheskoho protsessa* [Theory of a legal process], Vyshcha shkola, Kharkiv, Ukraine.
7. Kononov, P.I. (2001), “Administrative process : approaches to term definition and structure”, *Derzhava i pravo*, no. 6, pp. 16-17.
8. Berestovoy, S.V. (2005), “Tax proceedings in the Russian Federation and United State of America : comparative legal analysis”, Thesis abstract for Cand. Sc. (Jurisprudence), 12.00.14, All-russian state tax academy, Moscow, Russia.
9. Ozerova, T.A. (2010), “Tax proceeding : modern concept”, *Nalohi i nalohooblozhenie*, no. 6, pp. 27-32.

10. Krynytskyi, I.E. (2010), "Theoretical problems of tax process", Thesis abstract for Doct. Sc. (Jurisprudence), 12.00.07, National university of the name of T. Shevchenko, Kyiv, Ukraine.
11. Kucheryavenko, M.P. (2009), *Podatkovi protseduriy : pravova pryroda i klasiyifikatsiya : monohrafiya* [Tax proceedings : legal nature and classification : monograph], Alerta ; KNT ; TsUL, Kyiv, Ukraine.
12. Kucheryavenko, M.P. (2011), "Legal nature of procedural regulation of taxation", *Yuryst Ukrayiny*, no. 2 (15), pp. 26-29.
13. Bodnaruk, Yu.V. (2008), "Tax proceedings in Ukraine : theoretical legal foundations", Thesis abstract for Cand. Sc. (Jurisprudence), 12.00.07, *Odesa national legal academy, Odesa, Ukraine*.
14. Minaeva, O.M. (2014), "To the question about sources and structure of the tax process", *Custom procedures*, no. 2 (92), pp. 255-259.

УДК 342.95

СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТОК ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ

Поляк А.В., ст. викладач

*Харківський національний університет внутрішніх справ,
пр-т Л. Ландау, 27, м. Харків, Україна
anton-poljak@rambler.ru*

У статті досліджено історичні шляхи розвитку і становлення податкових органів на українських землях. Зроблено висновок про необхідність використання історичного досвіду еволюції оподаткування для подальшого вдосконалення системи податкових органів України.

Ключові слова: податкові органи, збирачі податків, податні інспектори, фінансові комісії, податкові інспекції, податкова реформа.

СТАНОВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ НАЛОГОВЫХ ОРГАНОВ НА УКРАИНСКИХ ЗЕМЛЯХ

Поляк А.В.

*Харьковский национальный университет внутренних дел, пр-т Л. Ландау, 27, г. Харьков, Украина
anton-poljak@rambler.ru*

В статье исследованы исторические пути развития и становления налоговых органов на украинских землях. Сделан вывод о необходимости использования исторического опыта эволюции налогообложения для дальнейшего усовершенствования системы налоговых органов Украины.

Ключевые слова: налоговые органы, сборщики налогов, податные инспекторы, финансовые комиссии, налоговые инспекции, налоговая реформа.

ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT OF THE TAX AUTHORITIES IN THE UKRAINIAN LANDS

Poliak A.V.

*Kharkiv national university of internal affairs, ave. L. Landau, 27, Kharkiv, Ukraine
anton-poljak@rambler.ru*

The article contains a research of the historical development and establishment of the tax authorities in the Ukrainian lands.

The process of establishment and development of the tax authorities includes five stages, which have different degrees of the tax system development.